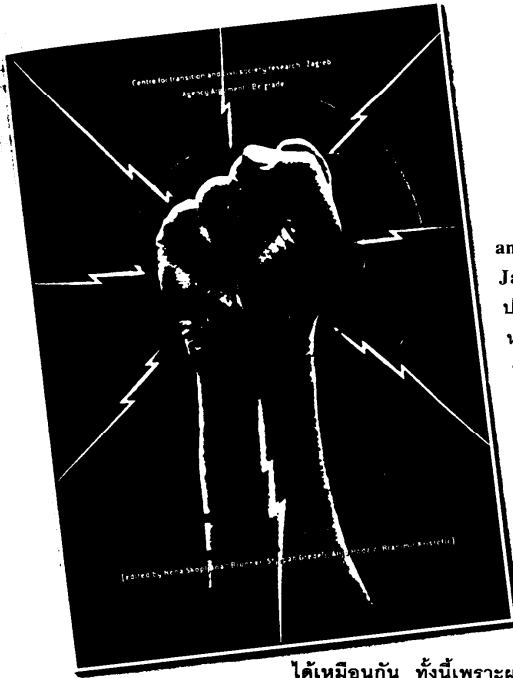

บทบาทของสื่อมวลชนในการส่งเสริมสันติภาพ THE ROLE OF MASS COMMUNICATION IN PEACE

ลัดดา จิตตุดตานนท์*

จากบทความเรื่อง “Mediated War, Peace, and Global Civil Society” ซึ่งเขียนโดย Thomas L. Jacobson และ Won Yong Jang ได้นำเสนอในประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสื่อ ความคาดหวังในสันติภาพ และการเกิดขึ้นของประชาคมโลกนั้น พบว่า ผู้เขียนทั้งสองท่านเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่สื่อจะทำหน้าที่ในการช่วยส่งเสริมสันติภาพ โดยสื่อในระดับโลกจะต้องมีส่วนร่วมอย่างยิ่งในการนำเสนอความคิดเห็นของประชาคมโลกให้เผยแพร่ออกไป ทั้งนี้การรายงานข่าวของสื่อเกี่ยวกับการต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย จะช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยให้กับโลกได้ ซึ่งนับได้ว่าเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการส่งเสริมสันติภาพให้เกิดขึ้น แต่ในทางกลับกันสื่อก็อาจจะทำหน้าที่ในการสนับสนุนสงครามและความรุนแรงให้เกิดขึ้น

ได้เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะผลประโยชน์ที่สื่อได้รับจะส่งเสริมให้สื่อเสนอเนื้อหาข่าวสารโดยบรรจุข้อความและภาพกราฟิกที่แสดงให้เห็นถึงความรุนแรงเข้าไปในข่าวสารอย่างไม่มี ความจำเป็นก็ไม่ได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าหลักการทั่วไปในการเขียนข่าวของสื่อจึงเป็นเพียงการสร้างเรื่องราวของเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างสั้น ๆ ซึ่งอาจจะผิดไปจากจุดมุ่งหมาย หรือบางครั้งก็เป็นการนำเสนอข่าวอย่างเป็นกลางด้วยเหตุผลบางประการแทนที่จะเสนอความจริงก็เป็นไปได้เช่นกัน

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์.
ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร
คณะบุรีการเกษตร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บทความนี้จะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสื่อที่มีความสัมพันธ์กับสงครามสันติภาพ และประชาสังคมโลก โดยการนำเสนอจะครอบคลุมทั้งงานวิจัยเชิงประจักษ์และทฤษฎีบรรทัดฐานทางการเมือง ทั้งนี้จากการศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการรายงานข่าวสงคราม พบว่า แนวโน้มในการรายงานข่าวเกี่ยวกับสงครามจะเป็นไปตามความสนใจของ

พลเมืองในประเทศนั้น ๆ ซึ่งอาจจะเกิดข้อผิดพลาดได้ทั้งในแง่ของข้อเท็จจริง ความถูกต้อง และความยุติธรรม และในส่วนของกรรมาชนข่าวเกี่ยวกับสันติภาพนั้น พบว่า ข่าวที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพจะมีคุณค่าต่ำกว่าข่าวที่เกี่ยวข้องกับสงครามในการจูงใจให้สื่อหันมาให้ความสนใจ ดังจะเห็นได้จากกรรมาชนองค์กรระหว่างประเทศและขบวนการระหว่างประเทศได้ทำงานด้านสันติภาพในการช่วยลดอาวุธและสิทธิมนุษยชนมาหลายสิบปีแล้ว แต่กรรมาชนข่าวเกี่ยวกับกิจกรรมขององค์กรเหล่านั้นไม่ได้เติบโตขึ้นมาพร้อม ๆ กับการทำงานดังกล่าวเลย

ความสัมพันธ์ของสื่อกับสงครามและสันติภาพนั้น จะไม่ใช่เพียงแค่กรรมาชนข่าวที่ใน

กรรมาชนข่าวเท่านั้น แต่สื่อจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศอีกด้วย โดยสื่อมวลชนได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศมากขึ้นภายหลังจากสงครามเวียดนาม นอกจากนี้ยังพบว่ากรรมาชนข่าวเกี่ยวกับสงครามและสันติภาพจะเกิดขึ้นมาจากมุมมองของประชาคมโลก ดังนั้นประชาคมโลกจึงควรเติบโตขึ้นมากพร้อมกับความรู้สึกที่จะสร้างเอกลักษณ์ให้กับประเทศของตนและจะต้องมุ่งสร้างองค์กรอิสระของโลกให้เพิ่มมากขึ้น โดยสื่อจะทำหน้าที่เพียงแต่ช่วยในการประมวลและเผยแพร่ความคิดเห็นของประชาคมภายในสังคมเท่านั้น

จากการพัฒนาของทฤษฎีทางการเมืองต่าง ๆ ได้แสดงให้เห็นว่าประชาธิปไตยของโลกไม่ใช่เรื่องที่น่าแปลกประหลาด โดยสถาบันต่าง ๆ ที่มีอยู่จะต้องให้บริการกับประชาคมโลกในด้านการปกป้องมรดกที่สืบทอดกันมา ในด้านการปรับปรุงวิถีชีวิตของประชาชนในประเทศที่ยากจน ในด้านการสนับสนุนความปลอดภัยเพื่อให้สันติภาพเกิดขึ้น และยังคงควรเน้นให้มีการสร้างสถาบันต่าง ๆ และปรับปรุงสถาบันที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นอีกด้วย สิ่งเหล่านี้นับได้ว่าเป็นแนวทางหนึ่งของการสร้างอำนาจให้เกิดขึ้นกับโลกในปัจจุบัน ทั้งนี้สถาบันต่าง ๆ ของโลกต้องทำการปกป้องสิทธิมนุษยชน ลดความขัดแย้ง และสนับสนุนสันติภาพให้เกิดขึ้น รวมไปถึงจนถึงสาธารณชนจะสามารถอภิปรายได้อย่างกว้างขวางถึงคุณค่าที่เป็นสากล การเคารพในความแตกต่าง และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติของสถาบันต่าง ๆ ผ่านข้อกำหนดทางด้านกฎหมายและนโยบายที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้ธรรมชาติและบทบาทของสื่อจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาสถาบันระหว่างประเทศให้ดียิ่งขึ้นได้

ในฐานะฐานันดรที่สี่ สื่อจะต้องทำหน้าที่ช่วยสร้างประชาคมโลกและสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในอนาคต และทำหน้าที่เป็นตัวแทนทางความคิดในเรื่องสำคัญต่าง ๆ ในระดับโลก ทั้งนี้ธรรมชาติและบทบาทของสื่อจะต้องมีลักษณะคล้ายคลึงกับบทบาทของสื่อในทฤษฎีเสรีภาพนิยมและทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม แต่บางทีก็อาจจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทพื้นฐานตามทฤษฎีไปบ้างเหมือนกัน ถ้าหากการปกครองของโลกมีการรวมอำนาจลงน้อยกว่าการปกครองในปัจจุบัน โดยสื่ออาจจะทำหน้าที่แตกต่างกันไปอันเนื่องมาจากเหตุผลบางประการก็ได้ นอกจากนี้ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากการเป็นทฤษฎีระดับท้องถิ่นพัฒนาให้เป็นทฤษฎีระดับโลก ซึ่งเงื่อนไขวัฒนธรรม ภาษา ระบบทางการเมือง และวัฒนธรรมทางธุรกิจที่แตกต่างกันนั้นจะต้องถูกนำมารวมเข้าด้วยกันภายใต้ระบบโลกที่มีความเป็นหนึ่งเดียว

ในปัจจุบัน สื่อได้เข้ามามีบทบาทในฐานะที่เป็นสื่อกลางของสงคราม
สันติภาพ และการเกิดของประชาคมโลก ดังนั้นบทบาทและหน้าที่ของสื่อในการ
ปูทางไว้ซึ่งสันติภาพของโลกจึงมีความสำคัญยิ่งในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่าง
ชัดเจนอันเนื่องมาจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีการสื่อสาร
เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีโทรคมนาคมว่าสื่อควรจะมีบทบาทและ
ทำหน้าที่อย่างไรในการสร้างสันติภาพท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม
โลกที่เกิดขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

ในยุคที่เทคโนโลยีการสื่อสารได้รับการพัฒนาให้ทันสมัยและมีอัตราการ
เจริญเติบโตในระดับสูงดังเช่นปัจจุบัน ได้ส่งผลให้เกิดการผลิต เผยแพร่และ
ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารอย่างมากมายจนเกินความจำเป็น และด้วยประสิทธิภาพ
ของเทคโนโลยีการสื่อสารได้ทำให้เกิดการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารถึงกันได้อย่างไร้
พรมแดน ด้วยอิทธิพลของการพัฒนาทางเทคโนโลยีนี้เองสื่อมวลชนจึงถือได้ว่า
เป็นสื่ออีกชนิดหนึ่งที่มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อการรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ใน
สังคมโลก ช่วยถ่ายทอดอุดมการณ์ ความคิด ค่านิยม และวัฒนธรรมจากแหล่ง
หนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่ง ช่วยกำหนดความคิดเห็นของคนในสังคมที่มีต่อประเด็น
ต่าง ๆ และยังมิบทบาทในการกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงนโยบายของประเทศอีก
ด้วย ดังนั้นการรายงานข่าวและการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนจึงสามารถก่อให้เกิด
ทั้งคุณและโทษต่อสังคมได้ ขึ้นอยู่กับว่าสื่อมวลชนจะใช้ศักยภาพของตนตอบ
สนองต่อสิ่งใดมากกว่ากัน

จะเห็นได้ว่าสื่อมวลชนในยุคปัจจุบันได้ทำหน้าที่มากมายหลายประการ
แต่หน้าที่ที่สำคัญของสื่อมวลชนอีกประการหนึ่งก็คือ การส่งเสริมสันติภาพและ
สร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างมนุษยชาติให้เกิดขึ้นในโลกตามคำประกาศ
ขององค์การยูเนสโก เมื่อปี 1979 ซึ่งบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนในการ
ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดสันติภาพในโลกนั้นควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

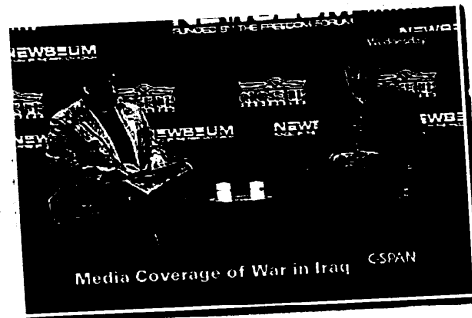
1. การรายงานข่าวเกี่ยวกับสงครามจะต้องไม่มุ่งเน้นในเรื่องของ
ประสิทธิภาพในการทำล้างล้างของอาวุธ แต่จะต้องเสนอให้ประชาชนได้รับ
ทราบถึงประเด็นทางด้านมนุษยธรรม และความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากการทำ
สงคราม โดยสื่อจะต้องรายงานข่าวด้วยวิธีที่สันติ ไม่เน้นความตื่นเต้น ใช้อารมณ์
หรือการเผชิญหน้ากัน เป็นต้น

2. การรายงานประเด็นปัญหาความขัดแย้ง สื่อมวลชนจะต้องไม่เสนอ
แต่เพียงเหตุการณ์หรือสถานการณ์เท่านั้น แต่จะต้องเสนอให้เห็นถึงสาเหตุแห่ง
ปัญหาและบริบทแวดล้อมที่ทำให้เกิดปัญหานั้นด้วย

3. การมองปัญหาของสื่อมวลชน หากสื่อมวลชนสามารถมองเห็น
ปัญหาในเชิงโครงสร้างได้จะมีส่วนช่วยเปลี่ยนแปลงสังคมใน
ทางที่ดีขึ้น แต่ทั้งนี้จะต้องพบว่าสื่อมวลชนส่วนใหญ่มักจะมอง
ปัญหาที่ตัวบุคคลเสียมากกว่าจึงทำให้ปัญหาที่แท้จริงไม่ได้รับ
การแก้ไข

4. สื่อมวลชนควรจะตระหนักได้ว่าอะไรคือวาระ
ของสังคมที่สื่อควรนำมาเสนอออกเหนือจากการรายงาน
เหตุการณ์ประจำวัน เช่น ปัญหาภัยจน ปัญหาสิ่งแวดล้อม
ปัญหาคอร์รัปชัน เป็นต้น นอกจากนี้สื่อมวลชนจะต้องทำ
หน้าที่เป็นผู้นำให้ความรู้แก่สังคมโลกอีกด้วย

5. ในการมองปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น
สื่อมวลชนจะต้องไม่พิจารณาจากมุมมองทางด้านวัฒนธรรม
สถานภาพทางสังคม หรือโลกทัศน์ของตนเองเป็นพื้นฐาน แต่

จะต้องพยายามมองเรื่องราวจากบริบทที่แวดล้อมเหตุการณ์นั้นๆ เป็นสำคัญ

6. สื่อมวลชนต้องไม่นำเสนอเนื้อหาในลักษณะการสร้าง Stereotype ให้แก่บุคคลหรือกลุ่มวัฒนธรรม เช่น มุสลิมกับความรุนแรง สาวเหนือกับโสเภณี เป็นต้น เพราะการผูกโยงดังกล่าวจะก่อให้เกิดความไม่เข้าใจหรือเกิดความเกลียดชังต่อกันขึ้น ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์บางอย่างเป็นเรื่องของบุคคลหรือปัญหาในเชิงโครงสร้างเท่านั้น

7. สื่อมวลชนต้องไม่รายงานข่าวแบบระบุเอกลักษณ์ทางด้านศาสนา เชื้อชาติ ฯลฯ เพราะจะทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกได้

8. สื่อต้องลดระดับการนำเสนอเนื้อหาที่รุนแรงโดยเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้เนื่องจากการนำเสนอเนื้อหาที่รุนแรงอย่างต่อเนื่องนั้น อาจทำให้ประชาชนเคยชินกับความรุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมหรือลดระดับความกลัวความรุนแรงลงไปได้

9. ในบางกรณีสื่อมวลชนสามารถใช้ศักยภาพของตนเองในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งแบบสันติได้ โดยการรายงานข้อเท็จจริง การวิพากษ์วิจารณ์ การเรียกร้อง และการเสนอแนะทางออกของปัญหาอย่างต่อเนื่องและมีความสม่ำเสมอ

10. ปัจจุบันสังคมโลกมีการปรับตัวไปในทิศทางที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งในด้านการเมือง สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ฯลฯ ดังนั้นสื่อมวลชนควรทำหน้าที่เป็นเวทีสาธารณะสำหรับคนในสังคมได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ความต้องการ สะท้อนความจริง ซึ่งจะช่วยลดการเผชิญหน้าและสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ความแตกต่างให้กับสังคม

11. ปัจจุบันกระแสการอยู่ร่วมกันอย่างสันติท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ชุมชน เป็นกระแสที่ได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่ายซึ่งสื่อมวลชนจะต้องเปิดรับกระแสดังกล่าวและมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถรายงานข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามความเป็นจริงและไม่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้ที่ถูกกล่าวถึง

จะเห็นได้ว่าในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นสังคมที่มนุษย์สามารถเผยแพร่ข่าวสารถึงกันได้อย่างปราศจากอุปสรรคทั้งทางด้านระยะทาง เวลา และสถานที่นั้น สื่อมวลชนควรจะทำหน้าที่เพื่อเผยแพร่ข่าวสารในอันที่จะก่อให้เกิดความสงบสุขแก่มวลมนุษยชาติมากกว่าที่จะใช้ข่าวสารเป็นช่องทางในการทำลายล้าง เอาเปรียบ กดขี่ ครอบงำผู้ที่ด้อยกว่า ผู้ที่แตกต่างทางความคิด และการแสวงหากำไรโดยปราศจากความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้หากทุกฝ่ายตระหนักได้เช่นนี้แล้วทิศทางของการสื่อสารและการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนเพื่อสันติภาพจะคงเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างแน่นอน

► บรรณานุกรม

บุญรักษา บุญญะเชษฐมาลา. (2537). **ฐานันดรที่สี่จากระบบโลกถึงรัฐไทย**. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์ฉบับใหม่.
 วิชา อุดมจันทร์. (2544). **โลกของสื่อ ลำดับที่ 4 ยุคเครื่องสื่อไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กภาพพิมพ์.
 Mody, Bella. (2003). **International and Development Communication: A 21st - Century Perspective**. California: Sage Publications, Inc.